

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.276

Dimarts, 17 de maig del 2016

SUMARI

- 1 Eugeni S. Reig ▶ El valencià de sempre: dos dits de la mateixa
- 2 Francesc Serés ▶ La mala pronunciació
- 3 Carles de Rosselló ▶ Com que no ets dels meus, et parlo en castellà
- 4 Teresa Tort ▶ Xalar
- 5 Mercè Ubach ▶ Què?! Aquest llibre l'han corregit?
- 6 Núria Puyuelo ▶ Més val sol que mal acompanyat
- 7 Neus Nogué Serrano ▶ ¿“Els dos” o “tots dos”?
- 8 Enllaços

InfoMigjorn és un butlletí que distribueix missatges informatius relacionats amb la llengua catalana. Es publica dues vegades per setmana, dimarts i divendres. Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots. Edició: Isabel Casadevall.

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php>. Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat.   @InfoMigjorn

1 El valencià de sempre: dos dits de la mateixa

Eugeni S. Reig

El valencià de sempre (Alzira: Bromera, 2015), pàg. 250-251

dos dits de la mateixa

Locució que s'usa per a expressar que allò que s'ha dit referit a una persona o a una cosa determinada es pot aplicar també a una altra persona o a una altra cosa. *El meu fill no vol estudiar de cap de les maneres. I la xiqueta, dos dits de la mateixa.*

Aquesta expressió és d'ús habitual en el parlar d'Alcoi.

En valencià també es diu: exactament igual

La llengua estàndard sol emprar: exactament igual

En castellà es diu: *tres cuartos de lo mismo* (o *de lo propio*)

NOTA: Tant la paraula *dit*, que apareix en la locució valenciana, com la paraula *cuarto*, que apareix en l'expressió castellana equivalent, són unitats antigues de mesura de longitud.

2 La mala pronunciació

Francesc Serés

El País, 05/05/2016

http://cat.elpais.com/cat/2016/05/04/opinion/1462387153_151359.html

Sóc en un bar de Banyoles i sento un senyor que parla per telèfon. Té accent i fa servir lèxic del sud de l'Ebre. Quan penja, la seva veu recorre l'espai que separa Móra d'Ebre de Banyoles. Al cap de cinc minuts, se li ha camuflat la fonètica. Reconec la sensació i la imatge, que és paral·lela a la que recorro des de Saidí a Olot. És involuntari, l'accent es va acomodant, el *lo* apareix i desapareix i el lèxic canvia perquè si dic que algú és *maixant* a Olot ningú no sabrà a què em refereixo. Amb el lèxic i la gramàtica ho tenim fàcil, n'hi ha prou amb observar com la llengua intenta mimetitzar-se amb l'entorn. A la fonètica cal tractar-la una mica diferent. Les meves e neutres són, malgrat el temps que ha passat, una mica insegures i vacil·lants.

Res que no vegem arreu. Una nena ucraïnesa a qui vaig fer classes em va preguntar per què una nena xinesa deia *pomes*, amb la *e* tancada, si ella deia *pomes*, amb la neutra, així que si trobeu algun adolescent panjabi per Olot que tingui accent de Lleida, ja ho sabeu, doneu-me'n la culpa a mi. En general, els fills dels gambians d'Olot i Banyoles no diran mai *aullives*. Són formes d'hàbit, la mateixa normalitat per la qual no ens sorprenen els accents àrab, indi o rus en l'anglès.

De fet, són formes de normalitat que afecten també el castellà. Per sort, ens hem anat allunyant del país de Doña Croqueta, aquella dama anglesa que acompanyava un paisà local i que tenia un castellà que feia riure una Espanya que no sabia cap altre idioma que el seu. A l'altra banda l'espanyol d'en Manuel, cambrer d'hotel de la sèrie *Fawlty Towers*, era objecte de tota mena de bromes. Corrien els setanta i qualsevol que s'allotgi en un hotel londinenc podrà comprovar que aquest humor ha caducat.

Malgrat tot, hi ha barreres que no s'alcen, o que ens les fien a tan llarg termini que és desesperant. Em refereixo a l'eterna barrera de la fonètica a Espanya. Les simpaties que desperta l'accent andalús o el respecte temorós, atàvic i tel·lúric que se sent pel deix basc es converteixen en barreres amb els accents gallec i català. Les xarxes són un magnífic camp de treball; el gallec és vist sovint com una excentricitat de poble, però això del català només es pot descriure com un rebuig constant.

Aquest rebuig es renova cada vegada que apareix la llengua als mitjans de comunicació estatals, sigui en una entrevista al president Puigdemont, sigui que es cola en una conversa en directe o en tantíssimes rodes de premsa d'entrenadors. Però això és només la punta de l'iceberg. Un cop s'han superat els prejudicis de pell i els altres signes que ens diferencien, el que queda és el que no es pot canviar, la llengua, i, més concretament, la fonètica.

Fa noranta-nou anys que Julio Camba descrivia les dificultats de comprensió que generava l'accent: "A tots els espanyols els sol indignar molt el que els catalans parlin català. Hi ha una cosa, però, que ens indigna més encara, i és que parlin castellà". Ha passat un segle i Espanya continua ancorada en el mateix prejudici, traduint-lo a les televisions i ràdios, com si fos txec. Seria injust dir que no s'ha mogut, tant com falsejar la realitat i dir que l'àncora no existeix. En última instància, per al ministre Wert, espanyolitzar els nens catalans era treure'ls les vocals obertes. Es va recordar de l'accent de Vic del nen de *Pa negre* a la gala dels Goya com fa poc es recordava l'accent de Puigdemont a les televisions estatals.

Per molt menys, els intel·lectuals espanyols units sota el signe del desvergonyiment parlen de racisme cultural, d'apartheids lingüístics i de moltes altres bajanades que potser haurien d'aplicar-se a si mateixos i als seus joves i voluntariosos deixebles. El metre de platí iridiat de la llengua el continuen tenint l'Estat i els seus acòlits. Volen que ens regim per aquest quilòmetre-zero centisme fonètic que s'ha mantingut hermètic a qualsevol tipus de llengua que no sigui la bona, l'oficial, el castellà, espanyol per antonomàsia. No parlem del qui recomana que val més no alçar la veu, no fer manifestos, que el nostre mal no vol soroll. Vaja, que si no diem res, ens hi voldran.

Per cert, per *maixant* s'entén *dolent*, *pervers*. L'etimologia ens porta al francès antic, avui *méchant*, i l'article de Camba es titulava *La tragedia del catalán*.

3 Com que no ets dels meus, et parlo en castellà

Carles de Rosselló

Blog *La BBC*, 18/09/2011

<http://www.labbc.cat/com-que-no-ets-dels-meus-et-parlo-en-castella/>

Començo amb tres anècdotes que il·lustren bé el que vull explicar. Un dia, amb una amiga japonesa, entrem en un forn. Aquesta amiga s'expressa tota l'estona en català i la fornera respon sempre en castellà. Com que a la fornera li noto un cert deix fonètic, intervinc a la conversa –en català– per veure en quina llengua em respon. Quina diríeu que és? Català.

La segona anècdota passa en un vestidor tot preparant-nos per jugar un partit de futbol. Un company nostre arriba amb un col·lega inesperat: un noi ruandès de 16 anys que fa 10 dies que ha sortit per primera vegada del seu país. Amb quina llengua se li adrecen els meus companys, tots catalanoparlants? Castellà.

La tercera és escoltant el programa de RAC1 “Versió càmping”, l'edició estiuenca del “Versió Rac1”. Un dels personatges de ficció es diu Alfonso, que representa un barceloní de classe social molt alta, que s'expressa majoritàriament en castellà, i que té unes actituds lingüístiques i polítiques clarament inclinades cap a l'espanyolisme. Els oients que truquen per parlar-hi i molt sovint criticar-lo, en quina llengua se li adrecen? Castellà.

Què tenen en comú aquests tres casos? Doncs el canvi de llengua dels catalanoparlants al castellà, fins i tot quan l'interlocutor sap català o no entén el castellà. La convergència lingüística al castellà és el comportament majoritari de la població catalanoparlant quan ha de parlar amb una persona que no és dels seus –del seu grup etnolingüístic, en el sentit cultural del terme, no del racial–, ja sigui perquè té els ulls ametllats, ja sigui perquè té un color de pell diferent, ja sigui perquè té una fonètica estranya. Aquest comportament lingüístic s'ha rutinitzat i interioritzat en les nostres ments, de manera que el fet que una conversa s'esdevingui en dues llengües fa que moltes persones ho visquin com una situació psicològicament tensa. Per això acabem convergint, la majoria de vegades al castellà.

A pesar de totes les dificultats, no assolirem la normalització de la llengua si no capgirem aquest comportament. Des dels diversos governs catalans s'han fet campanyes per canviar aquest hàbit però l'èxit ha estat molt modest. L'individu actua des de la subconsciència, no reflexiona sobre la seva tria lingüística ni sobre les conseqüències que suposa per a la llengua el fet que quedi exclosa de les converses de persones amb llengües primeres diferents.

Aquest comportament està tan arrelat, es fonamenta sobre tants factors psicosocials, que em fa tot l'efecte que per eradicar-lo no en tindrem prou amb la promulgació de lleis per afavorir la llengua. Diria que la via correcta és la que han iniciat des dels [Tallers per la llengua](#), espais on es fa explícit aquest comportament, és a dir, se'n pren consciència, i es donen pautes de gestió. Des del meu punt de vista, conjuntament amb la transmissió de pares a fills, és el repte més important que ha d'afrontar el català per assegurar-se una llarga vida.

4 Xalar

Teresa Tort

Blog *Agafada al vol*, 02/05/2016

<http://blocs.mesvilaweb.cat/ttort/?p=269032>

Hi ha preguntes amb massa respostes: Què és la felicitat? Per què estem contents? Quant dura l'alegria? El benestar és subjectiu, intransferible i fungible. I encara que no siguem capaços d'explicar-ne les causes, el sentim quan arriba.

Hem parlat del que ens agrada. Ara ell té una fixació pel surf i intenta verbalitzar les raons que el fan sentir bé damunt d'una superfície llisa esperant una onada mentre canvia la llum del sol damunt de l'aigua del mar i la torna d'un color diferent. Em pregunta quin plaer em provoquen les paraules; per què xalo escrivint. Hi ha preguntes que no et fas gaire sovint; que no has hagut de respondre mai abans.

Escriure és construir un objecte inexistent fins aleshores. Amb insistència, un cavil·li es materialitza en un missatge i esdevé accessible a algú altre. De vegades, fins i tot, hi ha un flirteig amb la bellesa. És, sobretot, fer un pols amb tu mateix.

Aleshores, escriure és com fer surf –conclou. Construir, insistir, buscar la bellesa posant-te a prova. I xalar. Xalem de maneres diferents amb uns ingredients semblants. Però l'acció física solitària és intranscendent. Per tant, té més mèrit.

Xalar és un verb preciós. Expressa l'experimentació del plaer. *Gozar*, en castellà, segons el [DCVB](#). Emparentat amb l'occità *chalà* i l'italià *scialare*, segons el [GDLC](#). També **divertir-se**, **esplaiar-se** o **esbargir-se**, segons el [Diccionari de sinònims](#) d'Albert Jané.

Fer-nos preguntes i assajar respostes ens atansa. Ens fan conèixer-nos a nosaltres mateixos i als altres. Viure cada dia junts sense preguntes ni respostes no seria el mateix.

Visiteu el blog [Agafada al vol](#) per gaudir de les imatges i fer-hi comentaris

5 Què?! Aquest llibre l'han corregit?

Mercè Ubach

Núvol, 04/05/2016

<http://www.nuvol.com/opinio/que-aquest-llibre-lhan-corregit/>

Llegeixo l'article d'Abel Carretero [«Com? Que hi ha algú que corregeixi?»](#), en aquest mateix mitjà, i decideixo que no puc més. També hi vull dir la meva, animada perquè m'ha recordat que, a més de la goma amb què vetllem per la veu dels altres, també tenim una veu pròpia. Com ell, em dedico a la correcció, i potser és per això que tendeixo a disculpar els meus companys de professió cada vegada que veig un llibre farcit d'errors de dalt a baix. Últimament això em passa sovint. Dels quatre llibres de literatura infantil i juvenil que he llegit no fa gaire, tres presentaven un grau prou alarmant de pobresa i deixadesa per, si més no, parlar-ne. Per què passa de manera tan habitual? D'entrada, penso que si la cosa és tan greu no pot ser culpa dels correctors, o no només.

En el món editorial, els correctors solen ser l'última baula d'una cadena d'explo-tació que abans s'ha recreat en l'editor de taula, el traductor i sovint en el ma-teix autor. Les empreses, que miren de sobreviure tan bé com poden, es limiten a seguir la lògica del capitalisme, que paga pitjor els perfils professionals menys valorats. Coneixeu algú amb dos dits de front que de petit hagi volgut ser auxiliar de geriatria, escombriaire o corrector d'estil? Són feines subalternes que algú ha de fer, i les editorials es resignen a pagar entre una i dues correc-cions perquè no els toca altre remei. Deixo de banda un cas real, en què la cor-rectora del segell era la cunyada de l'editor, el qual es va escandalitzar quan li vaig voler cobrar una correcció d'original a preu de terceres tipogràfiques: ho trobava massa car perquè mai s'havia plantejat que la correcció dels llibres po-gués formar part dels costos de producció! Per sort, casos com aquest són ex-ceptionals, la gran majoria de petits segells sobreviuen heroicament amb grans dosis de coratge i esforç.

La pregunta clau per a mi seria: ¿com és que un país que fonamenta de forma tan principal la seva identitat en la llengua es permet aquest mal tracte envers la llengua i els seus professionals?

[Llegiu-ne la continuació al Núvol](#)

6 Més val sol que mal acompanyat

Núria Puyuelo

El Punt Avui Cultura, 15/05/2016

<http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/965688-mes-val-sol-que-mal-acompanyat.html>

La tecnologia ha revolucionat el món de la ciència en els últims anys. També el món de la filologia. Mentre que Joan Coromines, a principis del segle XX, va haver de trepitjar, calçat amb xiruques, bona part del territori de llengua catalana per conèixer els diferents parlars i recollia la informació anotant-la en les seves famoses fitxes, avui dia la tecnologia ha facilitat aquesta recerca filològica, posant en contacte els parlants d'un i altre territori a través de la xarxa.

Aquest és el cas de la macroenquesta que es va fer el 2014, a través d'internet, a tot el territori català per saber quins eren els refranys més usuals. Aleshores ja en vam parlar en aquesta columna. En aquell treball de camp (o de xarxa) hi van participar 884 persones de diferents dialectes catalans i ara ha sortit un llibre digital, [*Els refranys més usuals de la llengua catalana*](#), que aplega i classifica els prop de 500 refranys que es van triar per a l'enquesta.

I us preguntareu: què ha conclòs l'estudi? Quins són els refranys més usuals? Deu refranys que defineixen prou bé el nostre caràcter. En primer lloc, un per a ben desconfiats: *més val sol que mal acompanyat*; en segon terme, *feta la llei, feta la trampa*, una dita que més d'un polític es podria aplicar; en tercer lloc, *hi ha més dies que llonganisses*, perquè som molts els que deixem la feina per a última hora; després, *com més serem, més riurem*, que diu molt de la rauxa catalana; en cinquè lloc trobem *qui paga, mana*, una característica de la societat jeràrquica en què vivim; a continuació, *la primavera la sang altera*, i qui no la té alterada aquesta època de l'any?; en setè lloc, *a poc a poc i bona lletra*, al costat de la rauxa sempre hi ha el seny; *a la tercera va la vençuda*, tots confiem en un cop de sort; en novè lloc, *les aparences enganyen*, un refrany que torna a posar en relleu la malfiança dels catalans; i tanca el top ten dels refranys més usats *tots els camins van a Roma*, perquè en el fons som més papistes que el Papa.

Els responsables de l'enquesta i de la publicació del llibre són el paremiòleg Víctor Pàmies i els lingüistes Joan Fontana (UB), José Enrique Gargallo (UB) i Xus Ugarte (UVic).

Vegeu també el blog [*Els refranys més usuals de la llengua catalana*](#)

7 ¿“Els dos” o “tots dos”?

Neus Nogué Serrano

Blog *En altres paraules*, 11/05/2016

<http://en-altres-paraules.blogspot.com.es/2016/05/els-dos-o-tots-dos.html>

Avui s'ha publicat al digital [Lliure i Millor](#) un text que vaig redactar a l'octubre del 2013, quan aquest blog [\[En altres paraules\]](#) encara no existia. Volia escriure alguna cosa sobre llengua amb motiu del tercer aniversari de la mort de Joan Solà, i fer servir exemples seus per il·lustrar l'explicació. Em va sortir això, i ara ho hem recuperat per si hi ha algú que li pugui interessar:

Les combinacions *els dos/tres...* i *tots dos/tres...* moltes vegades no són intercanviables. La segona estructura, que és la que podem considerar marcada (més complexitat estructural, més càrrega semàntica), apareix si:

1. El nom a què es fa referència ja ha aparegut abans en el text.
2. El nom a què es fa referència no porta cap complement del nom.
3. Volem emfasitzar la unitat que formen els referents del nom.

El matís a vegades és subtil, cal dir-ho, i per tant sovint deu actuar per sota de la nostra consciència metalingüística quan escrivim o parlem.

Exemples que il·lustren aquestes tres característiques

(Són una mica llargs, perquè cal context previ.)

Amb èmfasi:

- (1) ...el gallec mancava d'una tradició que distingís la llengua dialectal de l'estàndard; aquesta era representada, de fet, pel castellà; i per posseir **totes dues varietats** una llengua ha de pagar un preu. (Joan Solà, *Plantem cara*, art. 35.2)
- (2) Intentin rumiar si apliquem *gros* o *gran* o **tots dos adjectius** o cap dels dos i per què o quan a noms com els que enumero tot seguit. (Joan Solà, *Plantem cara*, art. 81.2)

Sense èmfasi:

- (3) ¿Hi ha diferència entre “He comprat dues escultures de guix per pintar” i “He comprat dues escultures de guix per pintar-les”? En principi sí: per pintar vol dir que no estan pintades (igual que sense pintar o blanques); i per pintar-les indica finalitat: vull pintar-les. Ara: sovint coincideixen **les dues circumstàncies** (Joan Solà, *Plantem cara*, art. 90.2)
- (4) Sembla que l'única llengua que té realment viva la distinció en l'atribut és el gallec (ja no el portuguès), com m'informa Rosario Álvarez. Amb els verbs *ser* i *parecer* aquesta llengua construeix de tres maneres (amb el pronom determinat, amb el neutre i amb el pronom fort): “¿Dis que non é túa nai? Ser non a será, pero parecer parécea” (*nai*: mare), “Ser non o será, pero parecer paréceo” i “Ser non será ela, pero parecer parece ela” (en **els tres casos** es pot repetir o no el pronom: jo l'he repetit). (Joan Solà, *Plantem cara*, art. 82)

De fet, hi ha vegades que no podem tenir *tots dos/tres...*, precisament perquè la interpretació és distributiva i, per tant, no unitària. A l'exemple següent, en el primer fragment subratllat s'expressa èmfasi en la interpretació unitària (*ahora* també ho reforça); i en el segon, en canvi, el verb *destriar* fa evident que el que s'expressa és separació.

- (5) I aquí és on cal distingir entre el que diu l'escriptor (“puix parla en català, vejam què diu”, amb paraules de Joan Fuster), les realitats, els sentiments i la ideologia que ens vol transmetre, i la manera com ho diu; que un escriptor són **totes dues cares** *ahora*. Llegeixin Ruyra i mirin de destriar **les dues cares**, que jo els he de deixar aquí. (Joan Solà, *Plantem cara*, art. 83)

Quan elidim el nom preferim *tots dos/tres...*, segurament perquè la interpretació en aquest cas sempre és unitària. Exemples:

- (6) Si els parlo d'aquests dos personatges és fonamentalment perquè jo els tinc en gran consideració, però no pas per això sol. **Tots dos** han tingut una influència decisiva sobre la lingüística francesa: (Joan Solà, *Plantem cara*, art. 53)
- (7) I [la paraula *ra*] compta amb cinc monografies, **totes cinc** extenses i molt ben fetes (Joan Solà, *Plantem cara*, art. 18)

I finalment, com que *tots dos/tres...* emfasitza la unitat (tots els referents són iguals o fan el mateix), difícilment pot ser el subjecte d'un predicat recíproc. No diríem:

(8) ?? Totes dues s'escriuen Whatsapps sovint.

Sinó que en aquest cas el que diríem és:

(9) Elles dues s'escriuen Whatsapps sovint.

Notes

1. La variant *ambdós-ambdues*, que trobem en textos més formals, funciona exactament igual que *tots dos – totes dues*.

2. Trobareu més informació sobre aquesta qüestió a l'excel·lent capítol de la *Gramàtica del català contemporani* (dirigida per Joan Solà, Maria Rosa Lloret, Joan Mascaró i Manuel Pérez Saldanya) que Josep M. Brucart i Gemma Rigau dediquen a “La quantificació”.

3. Aquest text es va publicar per primer cop [aquí](#), en memòria de Joan Solà en el tercer aniversari de la seva mort. Per això tots els exemples són extrets del seu últim recull d'articles, *Plantem cara* (2009).

8 Enllaços

- ▶ Lluís Bonada, [“El primer llibre dedicat a l'antifabrià Marià Grandia permet recuperar un dels més antics estudis dialectals”](#) (*El Temps*, 26/04/2016)
- ▶ [“Enllaçats per la Llengua continua impulsant l'Espai de Comunicació en Català”](#) (*La Veu del País Valencià*, 26/04/2016)
- ▶ [“Volem més iniciativa, més valentia i més recursos per complir i fer complir la Llei de Normalització Lingüística”](#), discurs de Jaume Mateu, president de l'Obra Cultural Balear, a l'acte central de la Diada per la Llengua (*Diari de Balears*, 14/05/2016)
- ▶ [“Més de 8 milions de consultes als materials en línia del Termcat durant el 2015”](#) (*La Vanguardia*, 16/04/2016). El centre de terminologia esdevé web de referència per resoldre els dubtes de les paraules tècniques.